

Sanat Tarihi Açısından Duvar Saati Süslemeciliği: İstanbul PTT Müzesi ve İzmir TCDD Müzesi'ndeki Duvar Saatlerinden Örnekler

HÜR KÂMİL BİÇİCİ

Gazi Üniv. Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Bölümü
hurkamil@gazi.edu.tr

Öz

Duvar saati süslemeciliği gerek sanat tarihi açısından gerekse kültür tarihimiz açısından önemli bir yere sahiptir. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş bu sanat dalının geçmişten günümüze intikal eden çok sayıda kıymetli örneği bulunmaktadır. Bu makalede İstanbul Sirkeci'de yer alan PTT Müzesi ve İzmir Alsancak'ta bulunan TCDD Müzesi'nde teşhirde olan toplam 10 duvar saati incelenmiştir. Hepsisi de bozuk ve çalışmaz durumda olan ve ahşap, metal ve cam malzemeden imal edilen bu saatler, ebatları, süsleme teknikleri ve motifleri açısından tahlil edilmiş, ayrıca içerdiği sanatsal unsurlardan hareketle saatlerin ait olduğu zaman dilimi tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelenen saatlerin çeşitli açılardan çekilmiş fotoğrafları da ekte sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duvar Saati Süslemesi, Dekorasyon, Motif, Müze.

Abstract

Wall Clock Ornamentation in the History of Art: Examples from the Wall Clocks at the İstanbul PTT Museum and the TCDD İzmir Museum

Wall clock ornamenting is a significant form of workmanship in terms of both the history of arts and of Turkish culture. Now on the verge of falling into oblivion, this form of art had produced many valuable models of clocks that have survived through centuries. This study examines ten wall clocks displayed at the PTT Museum in Sirkeci, İstanbul, and the TCDD Museum in Alsancak, İzmir. These clocks, all of which are broken and out of order, were made of wood, metal, and glass. This article is intended to analyze them in terms of size, ornamenting techniques, and motifs, and also to try to determine their date of production through the artistic characteristics they possess. Pictures of the clocks taken from various angles and a list thereof are presented in an appendix to this article.

Keywords: Wall Clock Ornamentation, Decoration, Motif, Museum.

Giriş

Türk sanatının el sanatı çalışmaları kapsamında çok fazla bilinmeyen Osmanlı dönemi duvar saatlerinin kültürümüz içerisinde ayrı bir yeri ve konumu vardır. Buna rağmen duvar saatleri, çeşitli yönleri ile ele alınıp, bilimsel kriterler çerçevesinde detaylıca incelenmiş değildir. Bu makale Sirkeci PTT Müzesi'nde ve İzmir TCDD Müzesi'nde bulunan, Osmanlı dönemine ait olabileceğini düşündüğümüz on duvar saatini ele almaktadır. Seçilen saatler, sayıca az olmalarına karşın, aynı mekânlarda, aynı zaman dilimlerinde benzer amaçlar için kullanılan saatler için güzel bir örneklem oluşturmaktadır.¹ İncelediğimiz ahşap kasalı sarkaçlı duvar saatlerinin çoğunun imalatı yabancı unsurlu olsa da, yüzyılı aşkın sürede postaneye ve tren garına gelenlere, gidenlere vakti hatırlatan, insanlarla neredeyse bütünleşen, bu tür eserler sanatımız açısından önem arz etmektedir.

Bu yazıda yukarıda bahsedilen iki müzede yer alan, bazıları sade, bazıları bezemelerle süslü, değişik kompozisyonlu ahşap ve metal kasalı duvar saatleri tespit edilerek, bunların hangi estetik değer yargılarıyla yapıldığı, geçmişimizin sanat ve zenaat unsurlarından olan duvar saatlerinin tanıtılması hedeflenmiştir. Üzerlerinde herhangi bir tarih ibaresi geçmese de, bu saatlerin yaklaşık tarihi, kimin tarafından yapıldığı, varsa yazısı, biçimi, bugünkü durumu, türü, ölçüleri, malzemesi, yapım ve süsleme tekniği, konusu, tanım ve kompozisyonunu ortaya konularak, Türk el sanatları alanındaki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu konu üzerinde durulmasının bir başka sebebi, bugün elimizde olan saatleri, kaybolmadan veya ağır bir tahribata uğramadan ortaya çıkarmak ve özelliklerini belirleyerek, Türk sanatı içerisinde fazla bilinmeyen, incelenmeyen İstanbul PTT Müzesi ve İzmir TCDD Müzesi duvar saatlerini sanat tarihi çevrelerine tanıtmaktır.

Bu çalışmayı oluştururken izlenen yöntem kısaca şu şekilde olmuştur: İlk olarak Mart-Mayıs 2012'de araştırma yapmak amacıyla müzelere ziyaretçi olarak gidilerek kısa süreli çalışmalar yapılmıştır. Fotoğraf çekimi ve saatlerin ölçülerini alabilmek için aldığımız izin neticesinde 2012 Haziran-Eylül ayları içerisinde bu müzelerde konu ile ilgili çalışmalarda bulunulmuştur. Saatler üzerinde bulunan motifler gruplandırılarak özellikleri belirtilmeye çalışılmıştır. Duvar saatleri üzerindeki motiflerin hepsi düzgün görünür nitelikte olmadığı gibi bazıları kırık, eksik, aşınmış ve yeterince

¹ Gazi Üniversitesi Rektörlüğü'ne, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine (BAP) ve ilgili müzelerdeki görevlilere destek ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

temizlenmemiş olduklarından dolayı görülememiş ve çalışmamızda kullanılamamıştır. Saatler üzerindeki seçilemeyen stilize edilmiş bitkisel motiflerin veya unsurların tanımlanmasının güçlüğünden dolayı, yayınlarda geçen benzer örneklere göre tanımlar verilmeye özen gösterilmiş veya kır çiçekleri diye bitkisel unsurlar adlandırılmış, diğer nesnelere ile ilgili tanımlar ise boş bırakılmıştır.

İstanbul PTT ve İzmir TCDD müzelerinde bulunan duvar saatlerini anlatmaya geçmeden önce saatin özelliklerinden, tarihinden ve hatta İslam dünyasındaki gelişiminden bahsetmek gerekir: Hepimizin bildiği gibi saat, zamanı hesaplamak için kullanılan bir alettir. Günümüzde çoğunlukla kullanılan mekanik saatlerin dışında farklı türde saatler de vardır. Konumuza giren saatler ise, genellikle seri halde dişli çarklar, pinyon dişliler, zemberek veya ağırlık, eşapman, sarkaç veya denge ağırlığı, kadran, akrep, yelkovan gibi unsurlardan meydana gelmektedir.

Bir gökyüzü bilimi olan astronomi tarihin ilk çağlarından beri insanların dikkatini çekmiş ve çeşitli uygarlıklar bununla ilgili sürekli bir arayış içine girmiştir.² İnsanlar, gök cisimlerinin hareketlerini, zamanı tespit amacıyla kullanmaya erken dönemlerden itibaren başlamışlardır. Nitekim bildiğimiz kadarıyla ilk olarak kullanılmaya başlanan saat güneş saatidir. Mısırlılar, Güneş'in her gün belli bir düzen içinde doğup battığından yola çıkarak MÖ 4000'lerde güneş saatini icat etmişlerdir. Fakat güneş saati geceleri zamanı belirlemede kullanılamıyordu. Yeni arayışlar neticesinde Mısırlılar kum ve su saatini keşfettiler. Kum saatleri³ genellikle çok kısa süren vakitleri ölçmeye yarayan araçlardı. Bir günü veya güne bağlı olan uzun bir zamanı ölçemiyordu. Bu yüzden güneş saati ve kum saatinin dışında suyun konulup, belli bir süre sonra boşalması ile çalışan ve daha fazla zaman aralığını ölçen su saatleri,⁴ zamanla daha farklı şekillerde ve boyutlarda ortaya çıktı. Mesela, Çinliler bir kaptan ötekine akan ve biri boşalınca bir ya da iki saatin geçtiğini gösteren, su hırsız da denilen su saatlerini kullanmıştı. Daha sonraki süreçte su ve kum saatlerinin yanında mum saatleri ortaya çıkmıştır.

² Bkz. Seyyed Hossein Nasr, *Science and Civilization in Islam* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1968), ss.168-183; Fuat Sezgin, *İslam Kültür Dünyasının Bilimler Tarihindeki Yeri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2004); Sevim Tekeli, *16'ncı Asırda Osmanlılarda Saat ve Takiyüddin'in 'Mekanik Saat Konstrüksiyonuna Dair En Parlak Yıldızlar' Adlı Eseri* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966).

³ Bkz. Atilla Bir & Mustafa Kaçar, "Saat," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.35, s.324.

⁴ Bkz. Muammer Dizer, "İslamda ve Osmanlılarda Saat," *Bilim Birlik Başarı* 44 (1986), ss.3-14; Bir & Kaçar, "Saat," s.323; Kemal Özdemir, *Ottoman Clocks and Watches* (İstanbul: TYT Bankası Yayınları, 1993), ss.14-21.

Mum saatinde uzun bir mum üzerinde saatleri gösteren işaretler bulunur, mum eridikçe zamanın ilerlediği hesap edilirdi.

13. yüzyıla kadar güneş, kum ve su saatleri, zaman ölçme aleti olarak beğeniyle kullanıldı. 13. yüzyıldan itibaren gelişen teknoloji ile birlikte mekanizmaları bir ağırlıkla çalışan büyük mekanik saatler ortaya çıktı. 14. yüzyılda maşa, çark ve balanstan oluşan dişli düzeneğiyle çalışan ilk mekanik saatler icat edildi.⁵ 15. yüzyılda ise, zemberek kullanılan küçük boyutlu saatler yapılmaya başlandı. Avrupa'da 1524'te bir Alman kilit ustası, tarihte bilinen ilk kurmalı saati üretti ve bu sayede taşınabilir saatler üretilmeye başlandı. 1550'lerde piyasada Almanya ve Fransa üretimi saatler dolaşmaya başlamıştı. 1575'te İsveç ve İngiliz üreticiler ortaya çıktı. Saat, zamanı gösteren bir araç değil, yeni ortaya çıkmış bir modaydı henüz. 1656'da ilk sarkaçlı saat üretildi. 1660'da saatler sadeleşme eğilimine girdi. 1675'te teknik iyileştirmeler yapıldı; artık saat, bir günde birkaç saat değil, sadece birkaç dakika sekiyordu. Böylece saatin kadrana dakikalar çizilip saate yelkovan eklendi. 1721'de George Graham'ın yaptığı sarkaçlı saat, günde sadece bir saniye şaşıyordu. 1800'de ilk kez bir cep kronometresi yapıldı, yani saniye ilk kez cebe girdi. 1850'de Amerika'da ilk kez seri üretim saat yapılmaya başlandı. 1952'de ilk kez pille çalışan saat üretildi. Elektronik saatler ilk kez 1970'de piyasada görülmeye başladı.⁶

İslam dünyasında saat yapımıyla ilgili gelişmelere gelince; İslâmiyet'in 7. yüzyıldan itibaren Ortadoğu'dan Doğu'ya doğru yayılmasıyla birlikte, Doğu'da, Türkler, Araplar ve İranlılar, zamanı ölçmek için güneş, kum ve su saatleriyle zamanı hesaplamaya yönelmişlerdi. Evlerde su ve kum saatleri, cami, medrese ve kitaplıklarda ise, güneş saatleri Selçuklular ve Osmanlılar döneminde de beğeniyle kullanılmaktaydı.⁷ Artuklu hükümdarı Nâşıruddîn Muḥammed'in Diyarbakır'daki sarayında görev yapan mühendis el-Cezerî'nin (12-13. yüzyıllar) 1205 dolayında yazdığı mekanik âletler kitabı⁸ *Kitâbu'l-Hendese ve'l-Hiyel*'in 1315 tarihli bir nüshasında yer alan su ve davulcular saati adlı el-Cezerî'nin tasarladığı bir saatte, kale siperinin yukarısındaki diskler saat başı renk değiştiriyor, kale siperinin üzerindeki figür saat başı bir mazgal ilerliyor, ortada duran kartal öne eğilip gagasında

⁵ Bkz. Yelda Eroğlu, "Saatin Yolculuğu," *Raillife* 40 (2009), ss.46-50.

⁶ Daha fazla detay için, bkz. "Önemli İcatlar: Saat ve Tarihcisi," <http://www.msxlabs.org/forum/muhendislik-bilimleri/27024-onemli-icatlarsaat-ve-tarihcesi.html#ixzz26NPH3Wft> (13.9.2012).

⁷ Bkz. Nusret Çam, *Osmanlı Güneş Saatleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), ss.5-6, 9-18.

⁸ Bkz. Mehmet Bayraktar, *İslam'da Bilim ve Teknoloji Tarihi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1985), ss.107-108; J. Ruska, "Saat," *İslam Ansiklopedisi* (MEB), c.10, ss.2-3.

tuttuğu topu kovanın içine bırakıyor, top kovanın içine düşünce bir ezgi duyuluyor, aşağıdaki çalgıcılar çalgılarını çalmaya başlıyordu.⁹

Fatih Sultan Mehmet 1477 yılında Avrupa'dan saat ve saat yapabilecek ustalar istedi. Fatih'in Venedik'ten istediği ve getirttiği mekanik saatlerin benzerleri 16. yüzyıldan itibaren İstanbul'da yerel saat ustalarınca büyük bir ustalikle yapılmaya başlandı. Osmanlıların ilk mekanik saat yapımcısı İstanbul Rasathanesi'nin kurucusu ve Sultan III. Murad'ın müneccimbaşısı astronom Taqiyyuddīn'dir.¹⁰ Taqiyyuddīn, Osmanlı mekanik saatçilerinin, bilgilerinden faydalandığı bir yol gösterici olmuştur.¹¹ 16. yüzyılın bu meşhur âlimi, mekanik saatler hakkında *el-Kevākibu'd-Durriyye fī Vađ'i'l-Benkāmāti'd-Devriyye* adında bir kitap yazmıştır.¹² Önceleri, Avrupa'nın ileri gelen ülkelerince hediye olarak saraya gönderilen saatler, daha sonraları, Osmanlı başkenti başta olmak üzere Osmanlı toprakları içerisinde, saatçilerle ilgili olarak yeni bir esnaf locasının oluşmasını, sarayda ise, yeni bir mesleğin, yani saatçibaşılığın ortaya çıkmasını sağladı.¹³ Ayrıca Osmanlı saatçilerinin, Sultan III. Murad'ın şehzadesi Mehmed'in 1582 senesindeki sünnet şenliklerinde esnaf alayına katıldıkları dikkate alınırsa, saatçilerin o dönemde bir esnaf grubu oluşturacak sayıda olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı saatçileri, konsol gövde üzerindeki heybetli duvar saatleri ve masa saatlerinin yanı sıra çok zarif görünümlü 'koyun' saatleri de yapmışlardır. Günümüzdeki kadar küçük olmasa bile bu saatler kuşak içinde ve koyunda taşındığı için 'koyun saati' adıyla anılırlar. Düşürülme ihtimaline karşı çift zarflı olarak yapılan bu saatlerin sadece saat ve dakikaları göstereni 'akrep koyun saati,' tarihle ilgili göstergeleri olanı ise 'aylı-günlü' tabiriyle anılırdı.¹⁴

17. yüzyılda kalkanı andırdığı için kalkan duvar saatleri¹⁵ diye adlandırılan bu tür saatlerin kullanımı öncelikle saray ve ileri gelen varlıklı kişilerle başlamıştır. İlerleyen zamanlarda arz ve talep meselesi, alım

⁹ Bkz. Bed'ü'z-Zamān Ebū'l-İzz İsmā'il b. er-Razzāz el-Cezeri, *el-Cāmi' beyne'l-İlm ve'l-'Ameli'n-Nāfi' fī Şinā'ati'l-Ħiyel = Olağanüstü Mekanik Araçların Bilgisi Hakkında Kitap* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), ss.76, 90.

¹⁰ Bkz. Tekeli, *16'ıncı Asırda Osmanlılarda Saat*.

¹¹ Bkz. Özdemir, *Ottoman Clocks and Watches*, ss.24-25.

¹² Bkz. Bir & Kaçar, "Saat," c.35, s.324.

¹³ Bkz. Zübeyde Günyol, "Eski Saatler," <http://www.islamforumu.net/threads/eski-saatler-z%C3%BCbeyde-g%C3%BCnyol.4575/> (13.9.2012); Zara Kültür Araştırma Grubu, "Osmanlı Saraylarında Zamana Bakış," <http://www.zarakultur.com/anasayfa/default.asp?PG=1446> (14.9.2012).

¹⁴ Bkz. Zübeyde Günyol, "Eski Saatler," <http://www.islamforumu.net/threads/eski-saatler-z%C3%BCbeyde-g%C3%BCnyol.4575/> (13.9.2012).

¹⁵ Bkz. Otto Kurz, *Sultan İçin Bir Saat: Yakınoğu'da Avrupa Saat ve Saatçileri*, çev. Ali Özdamar (İstanbul: Kitap Yayınları, 2005), ss.36-40.

gücünün uygunluğu sayesinde saatler, toplumun her kesimince benimsenerek kullanılmıştır. 17. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı sarayında “Cemâat-i Saatçiyân-ı Hâssa” diye saatle ilgili bir sanatkâr grubu ortaya çıkmıştır.¹⁶ Saatçilerin aldıkları maaşlar ve görevler Ehl-i Hiref defterlerinde göze çarpmaktadır.¹⁷

Bahattin Yaman’ın saray sanatkârları ile ilgili kitabında şöyle demektedir:

1557 tarihli Ehl-i Hiref defterlerinde müteferrika grubunda Ahmed b. Karagöz ve Halil bin Musa olmak üzere 2 saatçi ve Mahmud Rum ve İskender Rum isimli iki saatçi şakirdi yazılıdır. Mekanik saatlerin Osmanlı’ya gelişi ile ilgili bilinen en erken kaydın 1505 tarihli olduğu ve adı geçen belgede Enderun Hazinesi defterinde kayıtlı eşyalar arasında 1 adet Frenk saatinin olduğu ifade edilmektedir. 1557 tarihli Ehl-i Hiref defterinde saatçilere yer verilmesi 16. yüzyıl ortalarında en azından saray için yerli saat üretimi yapıldığını göstermektedir. 17. yüzyıl başlarında İstanbul’da kum saatçilerinin yanı sıra Alman, İspanya, Fransa saatlileri gibi ithal, Bülbül, Yusuf Çelebi saatleri gibi yerli saatlerinde bulunduğu saatçi dükkânların varlığından bahsedilmesi Osmanlı topraklarında 16. yüzyılda saat üretiminin varlığının işaretidir.¹⁸

Osmanlı toplumunda namaz vaktini bilmek ihtiyacıyla eskiler saate çok önem verirlerdi. Bu tür saatlerin saat başlarında musiki çalanları olduğu gibi saat başlarını ve yarım ve çeyrek saatleri vuran cinsleri de vardı.¹⁹

18. yüzyılın sonundan itibaren Fransa’da ortaya çıkan ve iskelet saati denilen bir saat türü Osmanlı ustalarınca da benimsenmiştir. İskelet saat, adından da anlaşılacağı üzere kapaksız, kasasız saatlerdir. Saatin bütün makine aksamı, çarklar, tomurcuklar, zemberek, sarkaç ve diğer ayrıntılar bakılınca rahatlıkla görülebilmektedir.²⁰ 18. ve 19. yüzyılda Osmanlı saat ustalarının çoğunu yetiştiren Mevlevî dergâhları, III. Selim’in saate karşı ilgili olduğu dönemden başlayarak çok sayıda iskelet saat yaparlar. Bunların büyük bölümünün ön yüzleri Mevlevî kavuğu biçiminde yapılmış ve üzerine ustanın adı işlenmiştir. Mevlevî tekkelerinde yaşayan Ahmet Eflakî Dede,

¹⁶ Bkz. Bahattin Yaman, *Osmanlı Saray Sanatkârları: 18. Yüzyılda Ehl-i Hiref* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008), ss.62-64, 160-161; Bahattin Yaman ve M. Sadık Akdemir, “1796 Tarihli Ehl-i Hiref Defterine Göre Osmanlı Saray Sanatkârları,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13:2 (2004), s.92.

¹⁷ Bkz. Yaman, *Osmanlı Saray Sanatkârları*, ss.62-64, 160-161.

¹⁸ Bkz. Yaman, *Osmanlı Saray Sanatkârları*, ss.62-63.

¹⁹ Bkz. Celal Esat Arseven, “Saat,” *Sanat Ansiklopedisi*, c.4, s.1733.

²⁰ Bkz. Aysel Tuzcular, “Türk İskelet Saatleri,” *Kültür ve Sanat* 5 (1977), ss.72-77; Feza Çakmut, “Topkapı Sarayı Saatleri,” *Saat Dünyası Dergisi* 3 (2005), ss.40-41.

oğlu Mehmed, Recai Efendi, Süleyman Lezîz, Abdurrahman Çelebi, Derviş Yahya, es-Seyyid Mustafa, Edirneli İbrahim, Osman, Ahmed Gülşenî-i Mevlevî, Kuru Ali, es-Seyyid el-Hâc Dürrî, Zihni, es-Seyyid Süleyman, Mustafa Refik, Hüseyin Hâkî, Mehmed Şükrü, Mehmed Muhsin gibi ustalar tarafından yapılan²¹ ve imzaları da bulunan saatler mekanik incelikleri yanında estetik güzellikleriyle de ün kazanmışlardır. Ancak bu ustalar, Avrupalı saatçiler gibi, iyi bir pazara sahip olmadığı gibi, bu meslek dalını para kazanmaktan ziyade, bir zenaat olarak görmekteydiler.²² Osmanlı devrinde Osmanlı saat ustalarınınca yapılan saatler, sayıları az ama çeşit bakımından zengin olarak karşımıza çıkmaktadır.²³ Bunun sebebi, saat yapımında çok farklı malzemeler kullanılmış olmasıdır.

İSTANBUL PTT MÜZESİ

En üst katı hariç, diğer katları PTT Müzesi'ne ait olan bina (Fot.1-3), yüzyılı geçmiş ömrüyle tarihin izlerini taşımaktadır. Osmanlı'dan günümüze haberleşme araç gereçleri ve sistemlerinin tarihini, tarihi bir atmosferde anlatan bir mekândır. Müzenin de yer aldığı bina, geçmişte Osmanlı devletindeki ilk Posta Telgraf Nezareti binasıdır. Yapımına 1903 yılında mimar Vedat Tek'le başlanan binanın inşaatı, 1909 yılında mimar Muzaffer Bey tarafından bitirilmiştir. 16. yüzyılın Osmanlı klasik süslemelerine sahip binanın cephelerinde yontma taş ve mermer kullanılmıştır. Bina, Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın ilk örneklerindedir. Giriş kapısı üst tarafında çini işlemeli olarak eski yazı ile Posta Telgraf Nezareti diye yazılıdır.²⁴ 3200 metrekarelik bir alana inşa edilen dikdörtgen yapıli dört katli binanın girişi basamaklarla yükseltilmiş ve ön cephesinin her iki köşesi de öne çıkarılıp, yükseltilerek üzerleri kubbe ile kapatılmıştır. Binanın içinde üç kat boyunca yükselen dikdörtgen bir orta mekân ve bunu çevreleyen odalar vardır. Tuğlalarını Vedat Tek'in özel olarak tasarladığı sanılmaktadır.²⁵ Ana giriş çok büyük bir salona açılır. Çatıya dek yükselen tavan, turuncu ve mavi renk ağırlıklı camlarla kaplıdır. Günümüzde İstanbul Avrupa Yakası PTT Başmüdürlüğü olarak hizmet vermekte olan binanın giriş katında tam

²¹ Bkz. Arseven, "Saat," s.1733; Şule Gürbüz, *Saat Kitabı* (İstanbul: TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2011), ss.70-74.

²² Bkz. Eroğlu, "Saatin Yolculuğu," s.48.

²³ Bkz. Özdemir, *Ottoman Clocks and Watches*, ss.65-142.

²⁴ Vikipedi, "Büyük Postane," http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCy%C3%BCK_Postane (13.9.2012).

²⁵ "100 Yıllık Mimarisi ve Süslemeleri ile Sirkeci Büyük Postahane," *Seramik Türkiye Dergisi* 9 (2005); http://www.serfed.com/content_files/dergi/9/11-MEKAN.pdf (13.9.2012).

teşekküllü bir postane (Sirkeci PTT Merkezi) yer almaktadır.²⁶ 6 Mayıs 2000 tarihinde hizmete açılan PTT Müzesi,²⁷ Büyük Postahane ile aynı binayı kullanmaktadır. Müze'deki eserlerin bazıları vitrinde cam içinde, bir kısmı ise mekânın orijinalliğini bozmadan doğal görünümünde bantla çevrili olarak sergilenmektedir. Aydınlatma genel olarak pencere ışığı yani doğal ışık ve binanın lambaları ile sağlanmaktadır. Eserlere dokunulması ve izin alınmadan fotoğraflarının çekilmesi yasaktır. Müze'de, 23 Ekim 1840'ta başlayan posta hizmetlerinde kullanılan araç ve gereçler sergilenmektedir. Posta çantaları, merkez çantaları, posta kutuları, posta hatlarını gösteren haritalar ile günümüzde de kullanılan otomatik damgalama makineleri ilgili bölümlerde sergilenen örneklerden bazılarıdır. Ulaştırma Bakanlığı İstanbul PTT Başmüdürlüğü yönetimindeki Müze, Posta, Telgraf ve ilk telgraf hattı, ve Telefon, Pul ve pul eskizleri olmak üzere üç ayrı bölümden meydana gelmiştir. Bu bölümlerde sergilenen ürünler, giriş ve zemin katla birlikte üç kattan oluşan bir düzenleme içerisinde ilgili odalarda, salonlarda teşhir edilmektedir. Ayrıca Osmanlı döneminde posta hizmetlerinde çalışan Tatarların taşıdığı silahlar, posta treni olarak kullanılan kara trenin maketi ve bu makalenin konusunu teşkil eden, Osmanlı Dönemine ait saatler üst katta bulunan bir odada yer almaktadır.

İstanbul Posta Müzesi Duvar Saati, No.1

Örnek sıra no. Env. no: 643	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt genişlik	Üst bölüm üst genişlik
--------------------------------	--------------	-------	---------------	---------	--------	-----------------	-----	----------	-----------------	------------------------	---------------------	------------------------	------------------------

²⁶ Vikipedi, "Büyük Postane," http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCy%C3%BCK_Postane (13.9.2012).
²⁷ İstanbul PTT Müzesi İstanbul Sirkeci'de Yeni Postahane Sokak, Hobyar Mahallesi, Zaptiye Caddesi, No:25'te bulunmaktadır. Cumartesi-Pazar ve resmî tatil günleri dışında her gün 08.30-12.30 ve 13.30-17.30 arasında ziyarete açık olan Müze ücretsiz olarak ziyaret edilebilmektedir. PTT Müzesi ile ilgili olarak doğrudan bir yayın veya tanıtıcı bir kitap bulunmamaktadır. Fakat Müze'nin broşüründe ve internet sitesinde ve internetteki çeşitli bloglarda Müze ve tarihçesi hakkında yararlı bilgiler ve fotoğrafları vardır. Mesela bkz. Posta Telefon Telgraf Genel Müdürlüğü, www.ptt.gov.tr; "PTT'nin de Müzesi Var," <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-166544> (14.9.2012); Ertan Ünal, "The PTT Museum," <http://www.turkishairlines.com/en-int/skylife/2005/november/articles/the-ptt-museum.aspx> (14.9.2012); İstanbul Rehberi, "PTT İstanbul Müzesi," <http://www.istanbul.net.tr/istanbul-Rehberi/istanbul-muzeleri/ptt-istanbul-muzesi/159/4> (14.9.2012); Kent Haber Kültür Kurulu, "PTT İstanbul Müzesi," <http://www.kenthaber.com/marmara/istanbul/eminonu/Rehber/muzeler/ptt-istanbul-muzesi> (14.9.2012); Cansu Çolakoğlu, "PTT Müzesi," <http://cansucolakoglu.blogspot.com/2012/06/milliyet-sanat-mays-2011-sayfa-82.html> (14.9.2012).

No.1	4-5	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İstanbul Posta Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	224 cm.	14 cm.	14 cm.	14-29 cm.	27-28 cm.	27 cm.	29 cm.
------	-----	------------------------------------	-----------------------	-------------------	-------	---------------------	---------	--------	--------	-----------	-----------	--------	--------

Tanım: Duvar saatinin dikey vaziyette olan gövdesi, dikdörtgene yakın bir formda ele alınmıştır. Saat bozuk veya çalışmaz durumdadır. Tepelik, gövde ve alt kısmıyla birlikte üç bölümlüdür. Saatin tepe kısmının üstünde kademeli olarak yükselen küçük bir bölüm daha vardır. Saatin mekanik kısmını oluşturan sarkaç ve ağırlıklar yerinden çıkartılıp, kasanın alt kısmına konulduğu için gövde üzerindeki bölümde göze çarpmamaktadır. Saatin kadranından alt kısma doğru uzanan, zincir ve sarkacın kalın teli göze çarpmaktadır. Saatin kadranının da yer aldığı üst bölümü yatay ahşap bir bölme örtmektedir. Kadranın sayıları Osmanlıca değildir. Saatin üzerinde herhangi bir tarih ibaresi geçmese de yapım özellikleri bakımından 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başında yapılmış olabileceği düşünülebilir. Duvar saatinin üst kısmında, kadranın altında biri küçük diğeri büyük iki farklı metal plaka üzerinde *Deutsche Magneta* yazılıdır. Saatin kısa adresi ile birlikte Berlin'de yapıldığı Almanca olarak belirtilmektedir. Adresin veya firma isminin yazılı olduğu büyük metal plakanın çevresi çıkıntılı bir yumurtayı andırır biçimde kazımayla verilmiştir. Metal plakanın çevresinde ne olduğu anlaşılamayan geometrik çizimler göze çarpmaktadır.

Süsleme Konuları: Bitkisel (kıvrık dal), geometrik (dikdörtgen, kare) unsurlar kullanılmıştır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Gövde: Cam bölmeli saatin gövdesinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sarkacı yerinden çıkarılmış durumdadır.

Kaide (Alt Bölüm): Kareye yakın dikdörtgen formulu olan bu kısmın ön yüzünde, mimaride beşik tonoz çizimini hatırlatan bir ahşap düzenlenmesi görülmektedir. Kaidenin her bir köşesinde küçük birer ayak bulunmaktadır. Alt bölümün ortasında yatay dikdörtgen biçimli kısımda kazıma tekniğiyle verilmiş, stilize edilmiş ve iç içe geçmiş karşılıklı olarak yer almış, S formulu kıvrık dal motifleri işlenmiştir.

İstanbul Posta Müzesi Duvar Saati, No.2

Örnek sıra no. Env. no.	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt genişlik	Üst bölüm üst genişlik
No.2	6-7	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İstanbul Posta Müzesi	Ahşap, Metal, Cam	Bozuk	Oyma, Döküm	64 cm	27 cm	50 cm	48-55 cm	42 cm	42 cm	52 cm

Tanım: Alttan üste doğru, gövdesi dikdörtgene yakın bir formda ele alınmıştır. Çalışmadığı anlaşılan ve bozuk vaziyette olan saat, tepelik, gövde ve alt kısmıyla birlikte üç bölümlü imal edilmiştir. Saatin mekanik kısmı uzun gövde üzerindeki bölümde yer almaktadır. Saat ve sarkaç kısmını örten cam bölme üstten alt kısma doğru uzanmaktadır. Saatin kadranının da yer aldığı üst kısmını yatay ahşap bir bölme örtmektedir. Yapılış tarihi, yapan ustası, firması ve yeri ile ilgili bir yazı bulunmasa da, benzer örnekler ve yapıım özellikleri bakımından, saatin 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başında yapılmış olabileceği düşünülebilir.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasasının dekoratif amaçlı geometrik şekilde verilışı ve akrep ve yelkovanın oku hatırlatan kullanımı dışında herhangi bir süsleme unsuru kullanılmamıştır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Üst Bölüm: Saatin üst kısmı kaş kemeri andırır bir biçimde kademeli olarak verilmiştir. Tepelik bölümün üstünde bulunan kaş kemer biçimli kısım, alt yan kenardan üste doğru giderek, ortada kırılıp, öbür yan kenara doğru gitmektedir.

Gövde: Saatin kadranı Osmanlıca sayılarla verilmiştir. Saatin akrep ve yelkovanı bir oku hatırlatacak şekilde yapılmış olup, kadran üzerinde dakikaların belli olduğu küçük dikdörtgen bölümler vardır. Madenden, iç içe geçmiş madalyonu andırır bir biçimde saatin sarkacı verilmiştir. Gövde kadran ve sarkacın bulunduğu kısım cam bölmeyle çevrilmiştir. Sarkacın bulunduğu cam bölmelerin araları belli aralıkla iki dikey ahşap çitayla kesilmiştir. Çıtaların üstünde yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya doğru devam eden süsleme amaçlı dekoratif ahşap bölüm bulunmaktadır. Gövdenin

iki uzun yan kenarı cam bölmenin hizasından dikey hat oluşturacak biçimde az aralıkla profil biçimli olarak üç bölüme ayrılmıştır.

Kaide (Alt Bölüm): Saatin en alt kaide bölümü üstten alta kademeli ve kavis yaparak gitmektedir. En altta düz yatay kısımla son bulmaktadır. Kademelerin alt basamaklarına inildikçe ahşap bölümlerin boyutu küçülmektedir.

İstanbul Posta Müzesi Duvar Saati, No.3

Örnek sıra no. Env.no : 643	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt Genişlik	Üst bölüm üst genişlik
No.3	8-10	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İstanbul Posta Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	83 cm	9 cm	.	27 cm	27 cm	20 cm	20-46 cm

Tanım: Gövde kısmı dikdörtgen formudur. Saat, üst ve alt kısmının da yer aldığı gövde bölümüyle birlikte iki bölümlü imal edilmiştir. Saatin ahşap kısımları iç içe geçmiş iki kalın profil gövdeyi ve cam bölmenin etrafını çevirmektedir. Üst bölüm sekiz kenarlı çokgen biçimde ele alınmıştır. Duvar saati bozuk vaziyettedir. Saatin mekanik kısmını oluşturan kadran tepesinde, sarkaç uzun gövde üzerindeki bölümde yer almaktadır. Saat ve sarkaç kısmını örten cam bölme üstte yuvarlak, alt kısımda ise, ahşap kasanın gövde formuna uygun olarak verilmiştir. Saatin yapımı ve tarihi ile ilgili olarak saat üzerinde herhangi bir ibare veya işaret geçmemektedir. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı arasında yapılmış olabileceği muhtemeldir. Fransız yapımı olabilir. Saatin ahşap yüzeyi cila ile parlatılmıştır.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasanın dekoratif amaçlı geometrik ve kalın profilli yatay, dikey ve yuvarlak şekilde verilmesi ve akrep ve yelkovanın ok veya mızrağı hatırlatıcı kullanımı dışında herhangi bir süsleme unsuru kullanılmamıştır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Üst Bölüm: Saatin üst tepelik kısmı geometrik bir biçimde çok kenarlı olarak verilmiştir. Tepelik kısmında bulunan saatin kadranı Osmanlıca

sayılarla verilmiştir. Saatin akrep ve yelkovanı bir oku veya mızrağı hatırlatacak şekilde yapılmış olduğu göze çarpmaktadır. Kadran üzerinde dakikaların belli olduğu küçük dikdörtgen bölümler ve saat başlarını gösteren sayıların olduğu yerlerde küçük siyah tonlamalı bölümler vardır.

Gövde: Madenden madalyonu andırır bir biçimde saatin sarkacı verilmiştir. Sarkacın bulunduğu kısım cam bölmeye çevrilmiştir. Sarkacın olduğu ahşap kasanın araları belli aralıkla üç dikey, yatay ve karşılıklı diyagonal kalın profillerle kesilmiştir. Dekoratif amaçlı yapılan profillerin dışında gövde üzerinde süsleme görülmemektedir.

İstanbul Posta Müzesi Duvar Saati, No.4

Örnek sıra no. Env.no : 643	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt genişlik	Üst bölüm üst genişlik
No.4	11-16	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İstanbul Posta Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	83 cm	19 cm	11 cm	11-28-34 cm	26-29 cm	26 cm	26-29-36 cm

Tanım: Saatin alt kısım ile üst kısmı arasında bulunan gövdesi, dikey ve dikdörtgene yakın bir formda ele alınmıştır. Çalışmadığı belirtilen saat, tepelik, gövde ve alt kısmıyla birlikte üç bölümlüdür. Saatin mekanik kısmı uzun gövde üzerindeki bölümde yer almaktadır. Saat ve sarkaç kısmını örten cam bölme, saatin kadranından altta bulunan kaide kısmına doğru uzanır vaziyettedir. Sarkacın üzerinde yazan R-A dışında saatin üzerinde herhangi bir tarih ibaresi, tam usta adı veya firma adı ve yapıldığı yer ile ilgili bir bilgi yoktur. Muhtemelen R ve A, ya yapan ustanın ya da firmanın kısaltılmış adıdır. Saatin üzerinde yapılaş tarihi ve yeri ile ilgili bir yazı bulunmasa da, benzer saat örnekleri, dönemin mimari bezemelerinde kullanılan motifler ve yapım özellikleri bakımından, saatin Fransız yapımı olarak, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başında yapılmış olabileceği düşünülebilir.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasası ve bazı metal unsurları dekoratif amaçlı ele alınarak, bitkisel (akantus, asma, kır çiçeği, kıvrık dal, palmet, rozet çiçeği, yaprak), figüratif (aslan), nesneli (inci, konsol, ok, tonoz, kayık)

ve geometrik (çentik, çokgen, dikdörtgen, ışın çubukları, kare, madalyon, pul, tabla, yıldız) motiflerle bezenmiştir.

Süsleme ve Yapım Teknikleri: Oyma, kabartma, kakma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Üst Bölüm: Saatin üst tepelik kısmı C şeklini veya yarım yuvarlak kemeri hatırlatır bir biçimde verilmiştir. Tepeliğin ortasında bulunan madalyon şekilli kısmın içerisinde inci görünümlü bir dairesel motif göze çarpmaktadır. Saatin gövde kısmı ile tepelik kısmını yatay bir tabla ayırmaktadır. Tablanın üstüne bitişik, iki kenarına birer C şekilli akantus olması muhtemel birer motif yerleştirilmiştir. Tablanın çevresini biri daha kalın olmak üzere dört profil çevirmektedir.

Gövde: Metalden, iç içe geçmiş madalyonlardan oluşan bir biçimde saatin sarkacı verilmiştir. Gövde, kadran ve sarkacın bulunduğu kısım cam bölmeyle çevrilmiştir. Saatin kadrannın içinde görülen dairesel bir motif, bu motifin içini kaplayan ışın çubukları ve inci taneleri dikkat çekmektedir. Kadran ve gövdenin ön yüzünü saran cam bölmenin iki uzun yan kenarının üzerinde, yüzey üzerine baskı boyama yoluyla yapılmış olması muhtemel, bir bordür gibi devam eden, çoğunlukla bitkisel unsurlu süslemeler işlenmiştir. İki şerit üzerinde yer alan motifler U şeklinde sıralanmaktadır. Betimlenen motifler arasında stilize edilmiş kır çiçekleri, palmetler, akantusu andıran C kıvrımlı motifler, inci görünümlü dairesel motifler, dekoratif amaçlı yapılan çokgen kenarlı kısımlar, iki şerit arasında kalan bölümde ise, birbirine yakın aralıklarla çok sayıda düzgün bir şekilde yerleştirilmiş, bir yıldız bir inci tanesi dizisi biçiminde tasvir edilmiştir.

Cam bölmenin altında sarkacı kadrana bağlayan, belirli aralıklarla dizilmiş beş kalın tel görülmektedir. Sarkaç metal malzemeden yapılmış olup, iç içe geçmiş yuvarlak madalyonlardan oluşmaktadır. Madalyonun içerisinde R-A yazısı yer almaktadır. İki harfin çevresi kır çiçekleri ve S ve C şekilli akantuslardan oluşan bitkisel unsurlarla çevrilidir. Harflerin arasındaki boşlukta sivri ucu aşağıya doğru bakan bir yön işareti veya ok bulunmaktadır. Sarkacın alt kenarına bitişik olarak yatay bir düzlem üzerinde birbirine bitişik iki kayık yer almaktadır. Kayıkların uzun yan kenarları kare ve dikdörtgenlerle kesilerek bölüntüye uğratılmıştır. Soldaki kayığın alt kenarında oturan, oldukça şematik verilmiş bir aslan motifi dikkat çekmektedir. Motif çok dikkatli bakınca seçilebilmektedir. Sarkacın dairesel iç ve dış kenarları çentik dizileriyle çevrilidir.

Saatin gövdesinin alt ve üst tablalarının kenarına bitişik olarak her kenarda ikişer konsol dışı doğru çıkıntı yapmaktadır. Bordür şeklinde devam eden, saatin her iki uzun dikey yan kenarların orta yerinde birer kare içerisinde birer rozet çiçeği vardır. Rozet çiçeğinin altında ve üstünde bir şerit gibi giden, stilize edilmiş bitkisel motiflerden oluşan bir düzenleme göze çarpmaktadır. Bu motifler arasında dördü dizilmiş asma yaprakları, palmet, kır çiçekleri, inci taneleri, karşılıklı S şeklinde verilmiş kıvrık dal veya kır çiçekleri, bunların aralarında baklava dilimini andıran kısa kıvrık dallardan meydana gelen dört kenarlı motif ve bu motifinde içlerine birer inci tanesi yerleştirilmiştir.

Kaide (Alt Bölüm): Saatin en alt kaide bölümü üstten alta kademeli ve kavis yaparak gitmektedir. En altta yatay dikdörtgen biçimli küçük tablalı kısımla son bulmaktadır. Kademelerin alt basamaklarına inildikçe ahşap bölümlerin boyutu küçülmektedir. Gövdenin alt bölümündeki tablalı kısmının hemen altında yatay vaziyette duran bölümde metalden, beş adet sarı renkli inci motifi tahtanın üzerine dekoratif amaçla kakılmıştır, ya da yine aynı amaçla çivi şeklinde çakılmıştır. Her iki kenarda yine konsolu andıran bir çıkmanın olduğu ve çıkmanın üzerinde dairesel formlu fakat daha büyük birer inci tanesi yüzey üzerine çakılmış veya ahşap üzerine kakma tekniğiyle yerleştirilmiştir. Saatin daha alt kısımlarında ise, tonoz ögesini andıran, dört kenarı pullarla çevrili bir bölüm, bunun da altında dikdörtgen biçimli tablalı bir bölüm bulunmaktadır. Bu tablayla pullu bölüm arasındaki kısımda alçak kabartma görünümünde verilmiş süslemeler dikkat çekmektedir. Bir şerit gibi devam eden süslemeler içerisinde kır çiçekleri, aralarda tek inciler, palmetler, yapraklar ve kıvrık dallar işlenmiştir.

İstanbul Posta Müzesi Duvar Saati, No:5

No.5	Örnek sıra no. Env. No. 643	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt genişlik	Üst bölüm üst genişlik
		17-19	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İstanbul Posta Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	67 cm	9-11 cm	-	29 cm	43 cm	43 cm	20-44 cm

Tanım: Gövde kısmı kareye yakın dikdörtgen formlu, alt bölümün uç kısmı ise sivri kemer şeklinde imal edilmiştir. Saat iki bölümlüdür. Saatin ahşap kısımlarında iç içe geçmiş iki kalın profilin gövdeyi ve cam bölmenin etrafını çevirdiği görülmektedir. Üst bölüm sekiz kenarlı çokgen biçimde ele alınmıştır. Duvar saati bozuk vaziyettedir. Kadranın ortasında bulunan saat ayarı için iki anahtar boşluğu bulunmaktadır. Bu boşluklar saate özgü bir anahtar vasıtasıyla haftalık veya 15 günlük kurularak saatin çalışması temin ediliyordu. Ayrıca istenildiği zaman için alarm ayarı yapılmaktaydı. Saatin mekanik kısmını oluşturan kadran tepe kısmında, sarkaç uzun gövde üzerindeki bölümde yer almaktadır. Saat ve sarkaç kısmını örten cam bölme üstte yuvarlak, alt kısımda ise, ahşap kasanın gövde formuna uygun olarak verilmiştir. Duvar saati kadranın etrafı yuvarlak madeni bir plakayla kuşatılmıştır. Saatin yapımı ve tarihi ile ilgili olarak saat üzerinde herhangi bir ibare veya işaret geçmemektedir. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı arasında yapılmış olabileceği düşünülebilir.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasanın dekoratif amaçlı geometrik çokgen kenarlı ve iç içe geçmiş kalın profilli yatay, dikey, karşılıklı diyagonal şekilde verilmesi ve profillerin aralarını kuşatan inci dizisi, inci dizisinin aralarında da stilize edilmiş kıvrık dalı hatırlatan başka bir motif dizisinin olduğu anlaşılmaktadır. Saatin tepeliğinin alt kenarının iki yanına karşılıklı olacak vaziyette yerleştirilmiş S biçimli geometrik veya bitkisel unsurlu çıkıntı ve kadrandaki yıldız motifinin dışında saat üzerinde herhangi bir süsleme unsuru ele alınmamıştır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Üst Bölüm: Saatin üst tepelik kısmı geometrik bir biçimde çok kenarlı olarak verilmiştir. Tepelik kısmında bulunan saatin kadranı Osmanlıca sayılarla verilmiştir. Kadran üzerinde dakikaların belli olduğu küçük dikdörtgen bölümler ve saat başlarını gösteren sayıların olduğu yerlerde küçük siyah tonlamalı bölümler vardır. Kadranın merkezine yakın yerde küçük bir yıldız motifi ve içinde J harfi şeklinde saati yapan ustanın veya firmanın kısaltılmış ismi bulunmaktadır. Bu J harfi muhtemelen Alman Junghans firmasına işaret etmektedir.

Gövde: Metalden madalyonu andırır bir biçimde saatin sarkacı verilmiştir. Sarkacın bulunduğu kısım cam bölmeye çevrilmiştir. Sarkacın olduğu ahşap kasanın araları belli aralıkla üç dikey, yatay ve karşılıklı diyagonal kalın profillerle kesilmiştir. Dekoratif amaçlı yapılan profillerin dışında gövde üzerinde süsleme görülmemektedir.

İstanbul Posta Müzesi Duvar Saati, No.6

Örnek sıra no. Env. no. 469	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Genişlik
No.6	20-21	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İstanbul Posta Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	53 cm	14 cm	74 cm

Tanım: Müzenin 469 Envanter numarasına kayıtlı olan, saatin çevresi bir yumurtaı andırır vaziyette, alt yüksek taban kısmı da çok kenarlı bir biçimde ele alınmıştır. Ahşap kasasının içerisinde biri Romen rakamlı, diğeri de Osmanlıca rakamlı olmak üzere iki saat bulunmaktadır. Bozuk vaziyette olan saatler tek bölümlü kasanın içinde bulunmaktadır. Saatin mekanik kısmı yatay olarak düzenlenmiş bölümde yer almaktadır. Cam bölme ahşap kasasına uygun olarak saatleri örtmektedir. Saatin kadranı üzerinde dakikaların belli olduğu küçük dikdörtgen bölümler vardır. Saatlerin kadranlarının çevresi madalyonu andırır bir biçimde metalden verilmiştir. Saatin üzerinde yapılış tarihi ile ilgili bir bilgi yoktur. Fakat iki saatin kadranının üzerinde A. VINAY ve A PARIS şeklinde bir ibare karşımıza çıkmaktadır. Bu saat eski Galata Postahanesi'nde 20. yüzyılın başlarında kullanılmıştır. Bundan dolayı da saati 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarına tarihleyebiliriz.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasasının dekoratif amaçlı bir yumurtaı andırır biçimde geometrik şekilde verilışı ve saatin çevresini iki kat saran profil kullanımı dışında herhangi bir süsleme unsuru göze çarpmamaktadır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

İZMİR TCDD 3. BÖLGE MÜZESİ

İzmir TCDD Müzesi, İzmir'de Alsancak Garı'nın önünde yer alan Atatürk Caddesi'nin karşısına düşen bir alanda bulunmaktadır (Fot.22-25). Müze, 1850'li yıllara tarihlenen ve geçmişte İngilizlerin kullandığı bir yapıya ait olduğu düşünülen, iki katlı bir binada ziyaretçilere hizmet vermektedir. Yapının üst katı günümüzde sanat galerisi olarak

kullanılmaktadır. Bu müze, Osmanlı ağırlıklı olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti dönemlerini de kapsayan demiryolu tarihi konusunda bizleri aydınlatmaktadır. İzmir TCDD Müzesi, Ağustos 1993'te ziyarete açıldı. Müze'de eski yol yapım gereçleri, eski fenerler, lambalar, haberleşme gereçleri, eski daktilo, hesap makinesi, hokkalar, vagon restoranlarda kullanılan yemek takımları, katarlarda kullanılan bazı sağlık gereçleri ve Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk dönemlerine ait bazı yazılı dökümanlar, Bağdat Ekspresi'nin harem vagonu, miadını doldurmuş buharlı lokomotiflere ait çeşitli objeler ve konumuza giren, tarihi özelliği bulunan saatler de sergilenmektedir. Müze'nin ziyaretçilerini, ağırlıklı olarak öğrenciler, ilgili meraklılar ve yerli ve yabancı turistler oluşturmaktadır.²⁸

İzmir TCDD Müzesi Duvar Saati, No.7

Örnek sıra no.	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt genişlik	Üst bölüm üst genişlik
7	26-30	19. yüzyılın son çeyreği	İzmir TCDD Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	102 cm	17 cm	10-30-36 cm	36 cm	30 cm	30-40 cm	20-30 cm

Tanım: Saatin gövdesi, dikey ve dikdörtgene yakın bir formda ele alınmıştır. Bozuk olduğu söylenen saat, tepelik, gövde ve küçük alt kısmıyla birlikte üç bölümlüdür. Saatin mekanik kısmının olduğu bölüm gövde üzerinde yer almaktadır. Saat ve sarkaç kısmını örten cam bölme, saatin kadransından alt kısma doğru uzanır vaziyettedir. Sarkacın üzerinde yazan R-A dışında saatin üzerinde herhangi bir tarih ibaresi, tam usta adı veya firma adı ve yapıldığı yer ile ilgili bir bilgi yoktur. İhtimal R ve A işareti, ya yapan ustanın ya da firmanın kısaltılmışıdır. Saat, İstanbul PTT

²⁸ Pazar ve Pazartesi hariç, haftanın beş günü saat 09.00-17.30 arasında ziyarete açık olan Müze'ye giriş ücretsizdir. Müze hakkında daha fazla bilgi için bkz. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, "İzmir, TCDD 3.Bölge Müze ve Sanat Galerisi," <http://www.kvmgm.gov.tr/TR,44036/izmir-tcdd-3bolge--muze-ve-sanat-galerisi.html> (14.9.2012); Kültür ve Turizm Bakanlığı, "İzmir, TCDD 3. Bölge Müze ve Sanat Galerisi," <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-56965/izmir-tcdd-3bolge--muze-ve-sanat-galerisi.html> (14.9.2012); Anadolu Ajansı, "Demiryollarının Tarihi Bu Müzede," <http://www.haberler.com/demiryollarinin-tarihi-bu-muzede-2989957-haberi/>; TCDD, "İzmir Müze ve Sanat Galerisi," <http://www.tcdd.gov.tr/home/detail/?id=345> (11.9.2012).

Müzesi'nde bulunan (No:4) örnek üzerinde yer alan aynı usta veya firma adına sahiptir. Böylece, saatin üzerindeki süslemelerden yola çıkarak, yapılış tarihi ve yeri ile ilgili bir yazı bulunmasa da, farklı yerlerde bulunan benzer saat örnekleri, dönemin ahşap bezemelerinde kullanılan motifler ve yapım özellikleri bakımından, saatin Fransız yapımı olarak, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başında yapılmış olabileceği akla gelebilir.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasası ve bazı metal unsurları dekoratif amaçlı ele alınarak, bitkisel (akantus, kır çiçeği, kıvrık dal, rozet çiçeği), nesneli (inci, ok, kayık, vazo, şamdan) ve geometrik (çentik, çokgenler, yarım ışın çubuğu dilimi, madalyon, tabla, yumurta) motiflerle bezenmiştir.

Süsleme ve Yapım Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Üst Bölüm: Saatin üst tepelik kısmı ters C şeklini veya yarım yuvarlak kemeri andırır bir biçimde verilmiştir. Tepeliğin en üstünde şamdan görünümlü bir motif, bunun altında kalan ve ortada bulunan kısmın içerisine rozet çiçeği görünümlü bir motif yerleştirilmiştir. Bu motifin altındaki bölümde, her iki yandaki köşelerde birer şamdan görünümlü motif, şamdanların yakınında bulunan tepelik kısmının alt bölümünün iki tarafında dekoratif amaçla verilmiş birer vazo motifi, vazoların aralarında, ortasında yumurtayı ve yumurtanın üst ve alt iki yanına üçer adet inci dizisi konulmuştur. Muhtemelen bir broş veya mücevher tasviri işlenmiş olabilir. Saatin gövde kısmı ile tepelik kısmını yatay dikdörtgen iki kat profilli bir tabla ayırmaktadır. Tablanın üstünde bulunan, dikdörtgen, yedi parçalı kısımların içerisine belli aralıklarla tencere kapağını hatırlatan toplam dört motif, bu motifin aralarına ters olarak verilen, şamdanı hatırlatan birer motif yerleştirilmiştir.

Gövde: Metalden, iç içe geçmiş madalyonlardan oluşan bir biçimde saatin sarkacı verilmiştir. Gövde kadran ve sarkacın bulunduğu kısım cam bölmeyle çevrilmiştir. Saatin kadrannın içinde görülen dairesel bir motif dikkat çekmektedir. Gövdenin iki yan kenarına düz ve ters şekilde ele alınmış şamdan ve vazoyu hatırlatan motifler dizilmiştir. Cam bölmenin altında sarkacı kadrana bağlayan, belirli aralıklarla dizilmiş beş kalın tel görülmektedir. Sarkaç metal malzemedendir yapılmış olup, iç içe geçmiş yuvarlak madalyonlardan oluşmaktadır. Madalyonun içerisinde R-A yazısı yer almaktadır. İki harfin çevresi kır çiçekleri ve S ve C şekilli akantuslardan oluşan bitkisel unsurlarla çevrilidir. Harflerin arasındaki boşlukta sivri ucu aşağıya doğru bakan bir yön işareti veya ok bulunmaktadır. Sarkacın alt

kenarına bitişik olarak yatay bir düzlem üzerinde ters verilmiş bir kayık yer almaktadır. Kayığın uzun yan kenarı kare ve dikdörtgenlerle kesilerek bölüntüye uğratılmıştır. Sarkacın dairesel iç ve dış kenarları çentik dizileriyle kuşatılmıştır.

Kaide (Alt Bölüm): Saatin en alt kaide bölümü, üstten alta doğru, beş dilimli olarak diyagonal bir biçimde daralarak gitmektedir. Daralarak giden dilimler ışın çubuğu veya istiridye motifini hatırlatmaktadır. Saatin gövdesinin alt bölümünde yer alan tablanın altının iki yanında dekoratif amaçlı yapılmış birer şamdan motifi dışa doğru çıkıntı yapmaktadır. En altta ise; yatay dikdörtgen formlu olan, alt ucunda şamdan motifi bulunan küçük bir tablalı kısım son bulmaktadır.

İzmir TCDD Müzesi Duvar Saati, No.8

Örnek sıra no.	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Gemişlik
8	31-32	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İzmir TCDD Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm	51 cm.	18 cm.	50 cm.

Tanım: Müzenin girişinin sol tarafında bulunan duvar üzerinde diğer saat örnekleri ile birlikte yer alan saatin çevresi, dairesel şekilde bir madalyonu andırır biçimde, alt yüksek taban kısmı da çok kenarlı bir biçimde ele alınmıştır. Bozuk durumda olan saat, biraz yüksek kaideli ahşap kasanın içinde bulunmaktadır. Saatin mekanik kısmı yatay verilmiş çokgen bölümde yer almaktadır. Saatin cam bölmesi ahşap kasasına uygun olarak saati örtmektedir. Saatin ortasında bulunan boşluğun içine bir anahtarla kurulum sağlanmaktaydı. Saatlerin kadranlarının çevresi madalyonu andırır bir biçimde metalden verilmiştir. Saatin üzerinde yapılış tarihi ile ilgili bir bilgi yoktur. 20. yüzyılın başında yapılmış olabileceği düşünülebilir.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasasının dekoratif amaçlı bir madalyonu hatırlatır şekilde ele alınışı, akrep ve yelkovanın bir ok ve mızrak

biçiminde işlenişi ve saatin çevresini üç kat saran profil kullanımı dışında herhangi bir süsleme unsuru göze çarpmamaktadır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

İzmir TCDD Müzesi Duvar Saati, No.9

Örnek sıra no.	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Kaide genişliği	Alt bölüm alt genişlik	Orta bölüm genişlik	Üst bölüm alt genişlik	Üst bölüm üst genişlik
9	33-35	20. yüzyılın ilk çeyreği	İzmir TCDD Müzesi	Ahşap, metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	60 cm	10 cm	-	25 cm	25-40 cm	25-40 cm	17 cm

Tanım: Gövde kısmı küçük boyutlu dört kenar formu olup, alt bölümün uç kısmı sivri kemer şeklindedir. Saat, üst ve alt kısmının da yer aldığı gövde bölümüyle birlikte iki bölümlü imal edilmiştir. Osmanlıca sayılı olan saatin kadrani ve cam bölmeyi dıştan metal profil etrafını çevirmektedir. Genişçe alınan üst bölüm sekiz kenarlı çokgen şekilde yapılmıştır. Duvar saati bozuk vaziyettedir. Saatin ortasının iki yerinde bulunan boşluklara takılan anahtarla saatin kurulumu ve alarmı ayarlanmaktaydı. Saatin mekanik kısmını oluşturan kadran tepe kısmında, sarkaç uzun gövde üzerindeki bölümde yer almaktadır. Saat ve sarkaç kısmını örten cam bölme üstte yuvarlak, alt kısımda ise, yatay dikdörtgen biçiminde verilmiştir. Saatin imalat tarihi ile ilgili olarak saat üzerinde herhangi bir ibare veya işaret geçmemektedir. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı arasında yapılmış olması muhtemeldir.

Süsleme Konuları: Saatin ahşap kasasının dekoratif amaçlı geometrik veya çokgen şeklinde işlenişi, saatin kenarlarının kalın profilli şekilde verilmesi ve akrep ve yelkovanın ok ve mızrağı anımsatıcı ele alınımı dışında herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır. Ahşabın etrafı cilayla parlatılmıştır.

Üst Bölüm: Saatin geniş üst bölümü geometrik bir biçimde çok kenarlı olarak verilmiştir. Saatin akrep ve yelkovanı bir ok ve mızrağı hatırlatacak şekilde olduğu göze çarpmaktadır.

Gövde ve Alt Bölüm: Gövde ve alt bölüm bir arada ele alınmıştır. Metalden madalyonu andırır bir biçimde saatin sarkacı verilmiştir. Sarkacın bulunduğu kısım küçük dikdörtgen cam bölmeyle çevrilmiştir. Sarkacın olduğu ahşap kasanın araları belli aralıkla üç dikey, yatay ve profillerle kesilmiştir. Dekoratif amaçlı yapılan profillerin dışında gövde veya alt bölüm üzerinde süslemeye rastlanılmamaktadır.

İzmir TCDD Müzesi Duvar Saati, No.10

Örnek sıra no.	Fotoğraf no.	Tarih	Bulunduğu yer	Malzeme	Durumu	Süsleme tekniği	Boy	Kalınlık	Genişlik
10	36	20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	İzmir TCDD Müzesi	Metal, cam	Bozuk	Oyma, döküm, kazıma	26 cm.	9 cm.	20 cm.

Tanım: İsviçre yapımı, Zenith markalı saatin çevresi bir madalyonu andırır bir biçimde yüksek tabanlı tasarlanmıştır. Metal kasanın içerisinde biri Romen rakamlı, diğeri de Osmanlıca rakamlı olmak üzere iki saat bulunmaktadır. Bozuk vaziyette olan saatler tek bölümlü kasanın içinde bulunmaktadır. Saatin mekanik kısmı yatay verilmiş bölümde yer almaktadır. Saati örten cam bölme ahşap kasanın uygun olarak saatleri örtmektedir. Saatin kadranı üzerinde dakikaların belli olduğu küçük dikdörtgen bölümler vardır. Saatlerin kadrانlarının çevresi madalyonu andırır bir biçimde metalden yapılmıştır. Saatin üzerinde yapılış tarihi ile ilgili bir bilgi yoktur. Tren garında zamanı hatırlatmak için uzun bir süre kullanılmış olan bu saat, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarına tarihlenebilir.

Süsleme Konuları: Saatin metal kasanın dekoratif amaçlı bir madalyonu andırır biçimde geometrik şekilde verilmesi, akrep ve yelkovanın ok ve mızrak biçiminde yapılışı, kasanın etrafını saran ve halatı hatırlatan motif dizisi, kadrانın üzerinde yer alan yumurta motifi ve onun üzerinde yer alan T ve D harflerini hatırlatan şekiller ile saatin çevresini kat kat saran profil kullanımı dışında herhangi bir süsleme unsuru göze çarpmamaktadır.

Süsleme Teknikleri: Oyma, kazıma, döküm teknikleri uygulanmıştır.

Değerlendirme ve Karşılaştırma

Batı'da Osmanlı toplumu için yapılmış olan saatler ile Osmanlı ustalarının kendi his ve beğenileriyle harmanlayıp ortaya sunduğu örneklerden bazıları İstanbul başta olmak üzere, Türkiye'nin birçok yerleşim yeri içerisinde bulunan camilerde, türbelerde ve müzelerde yer almaktadır. Bu yazıda bu müzelerden ikisi olan, İstanbul PTT Müzesi ve İzmir TCDD Müzesi'nde bulunan toplam 10 duvar saati incelenmiştir (Tablo 1). Bu duvar saati örneklerinin hepsinin bozuk ve çalışmaz durumda olduğu gözlenmiştir. Saatlerin hepsi ahşap, metal ve cam malzemeden imal edilmiştir. Saatlerin ölçüleri; boylar 53 cm ile 224 cm arasında; genişlikleri ve çapı 26 cm ile 74 cm arasında; kalınlıkları ise 9 cm ile 27 cm arasındadır. Saatlerin üzerinde, oyma, boyama, döküm, kabartma, kakma, kazıma gibi süsleme teknikleri uygulanmıştır. Akantus, asma, kır çiçeği, kıvrık dal, palmet, rozet, yaprak gibi bitkisel unsurlar; çentik, dikdörtgen, kare, sekizgen gibi çokgenler, ışın çubuğu, madalyon, pul, yıldız ve yumurta biçimli geometrik unsurlar; inci tanesi veya dizisi, konsol, ok, tonoz, kayık, tabla gibi nesnel motiflerin yanında, aslan gibi figüratif motif de kullanılmıştır. Örneklerin hiç birinde tarih bulunmamaktadır. İstanbul başta olmak üzere, çeşitli bölgelerde üzerinde tarih bulunan benzer motifli saatlere göre, bu saatleri 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihleyebiliriz.

Altı duvar saati üzerinde yazıya, usta veya firma adının baş harflerinin geçtiği ibareye rastlanılmıştır (saatin kadranda ve iç gövde üzerinde). İncelenen duvar saatlerinin kasasında yazdığı ibareye göre saatlerden birinin Deutsche Magneta markalı, Berlin/Almanya imalatı (Fot.4-7, No.1), birinin 1865'de İsviçre'de kurulan Zenith markalı, diğer birinin de E. Vinay markalı ve Paris/Fransa (Fot.29-32, No.6) yapımı olduğu anlaşılmaktadır. İmalat yeri yazmayan fakat yıldız motifinin içerisinde yer alan J harfi (Fot.25-28, No.5) 1861'de Almanya'da kurulmuş Junghans markasına işaret ettiğinden ilgili saat Alman yapımı olabilir.

Saatler üzerindeki süslemeler alınlıkta, gövdenin iç yüzünde ve alt bölümde yer almaktadır. Bazı saatlerin ahşap veya metal kasalarında süsleme bulunmamaktadır. Fakat saatlerin kasalarının verilmiş biçiminin dekoratif özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Kasasının üst veya alt tarafının çokgen verilmesi, kasa üzerinde yer alan silme veya profiller bu tür

süslemeye örnek verilebilir. Bitkisel süslemelerde motiflerin çoğu antinatüralist olarak saatler üzerinde yer almıştır.

Anadolu'nun çeşitli illerinde, İstanbul'da camilerde, türbelerde ve bazı müzelerde yaptığımız incelemeler esnasında karşımıza çıkan duvar saati örneklerinin neredeyse büyük çoğunluğunun makalemizde vermeye çalıştığımız örneklerden gerek form, gerek süsleme ve gerekse boyut yönünden farklılıklar gösterdiği anlaşılmıştır. Çünkü PTT ve TCDD Müzelerinde yer alan eserler No.1 haricinde küçük boyutludur. İhtiyaç duyulmadığı için, kullanımı tercih edilen saatler daha çok belli bir yükseklik ve açıdan duvara asılan boy yüksekliği az, bazı örneklerin de genişliğinin fazla olduğu (40 ile 74 cm. arasında) görülmüştür (No.2, 5, 6, 8, 9).

İstanbul PTT Müzesi'nde bulunan büyük boy Alman yapımı duvar saati (Fot.4-5, No.1) görünüm olarak İstanbul Anadolu Hisarı Fatih Camii duvar saati (Fot.37), Eminönü Çelebioğlu Hoca Alaeddin Camii duvar saati (Fot.38) ve Unkapanı Hüsambey Camii duvar saati (Fot.39) örneklerine benzemektedir. Üç duvar saati, İstanbul PTT Müzesi'ndeki gibi üç bölümlüdür. PTT ve TCDD Müzesi'nde yer alan örneklerden No.2, 4, 7, Antik Cemre Sitesi (Fot.40) ve Gittigidiyor alışveriş sitesinin saatlerle ilgili satış kısmında ilan edilen ürünlerin bazılarına gerek görünüm olarak, gerek süslemeleri ile çok benzemektedir (Fot.41-42). Bu örnekler İstanbul PTT ve İzmir TCDD Müzesi'nde bulunan bazı duvar saatleri (No.4,7) ile aynı imalat markası veya usta adı olan R A ibaresine sahiptir. Saatin satış ilanında, Antik Cemre Sitesi kendi duvar saatinin Fransız malı olduğunu yazmaktadır. Gittigidiyor sitesindeki satıcılar ürünlerin Alman malı olup 1880 ile 1900'ler arası bir tarihte yapıldığını belirtmektedir.²⁹ Örneklerden No.3 ve No.5 (Fot.8-10, No.3; Fot.17-19, No.5) İzmir TCDD Müzesi duvar saati örneğinin sanki görünüm olarak bir kopyası gibi durmaktadır (Fot. 33-35, No. 9). Muhtemelen No.3, 5, 9'u imal eden firma aynı olabilir. No.3 ve No.9'da görünürde herhangi bir yazı olmasa da No.5'in kadrının içerisindeki yıldız motifinde bulunan J işareti Alman Junghans markasına işaret etmesi dolayısıyla, yazısız bu ürünlerde aynı firma yapımı olabilir. Duvar saatlerinden No.6 görünüm olarak yumurta biçimini hatırlatsa da küçük boyutlu olması sebebiyle, No.8 ve No.10'lu örneğe benzemektedir. Bu

²⁹ Bkz. Antikcemre, <http://www.antikcemre.com/urundetay.asp?urundetay=368> (23.9.2012); Gittigidiyor Alışveriş Sitesi, <http://urun.gittigidiyor.com/ev-dekorasyon-bahce/antika-alman-junghans-duvar-saati-1890-41626740> (14.9.2012); Gittigidiyor Alışveriş Sitesi, <http://urun.gittigidiyor.com/antika-sanat/antika-osmanli-duvar-saati-63599722> (14.9.2012).

örneklerin benzerlerinin İstanbul TCDD Müzesi'nde (Fot.43-44) ve Gittigidiyor alışveriş sitesinde (Fot.45) olduğu göze çarpmaktadır.³⁰

İncelemeye çalıştığımız duvar saatleri üzerinde yer alan natürmort konulu bezemeler veya kullanılan bitkisel tasvirler (akantus, asma, kır çiçekleri, kıvrık dal, palmet, rozet çiçeği, yaprak) Türk sanatının birçok kolunda birbirinden güzel örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Büyük beğeni ile kullanılan çoğunlukla bitkisel motiflerin kullanımı yanında geometrik (çokgenler, ışın çubuğu, madalyon, yıldız, yumurta) ve nesneli (inci tanesi veya dizisi, şamdan, vazo) motiflerin çeşitli kompozisyonlarla birlikte yer aldığı örneklerden bazıları şunlardır; Gaziantep'teki cami duvar saatlerinde,³¹ Dolmabahçe Sarayı Saat Müzesi'nde,³² İstanbul'da Topkapı Sarayı III. Ahmed'in yemiş odasında,³³ Yozgat Çapanoğlu Camii'nde,³⁴ Denizli Acıpayam Yazır Köyü Camii'nde,³⁵ Muğla Milas Bahaeddin Ağa Konağı'nda,³⁶ İzmir Çakaloğlu Hanı'nın girişindeki çeşmede,³⁷ Zeytinliova Karaosmanoğlu Sebili'nde,³⁸ mezar taşlarında³⁹ ele alındığı görülmektedir. İstanbul'da bulunan çeşmelerde⁴⁰ bitkisel, geometrik ve nesneli

³⁰ Bkz. Gittigidiyor Alışveriş Sitesi, http://urun.gittigidiyor.com/eski-ahsap-kasa-duvar-saati_63991359_0 (14.9.2012). Bu örnek küçük boyutlu olup, sekizgen kenarlıdır. Sekizgen kenarlı olması dolayısıyla da No.3, 5, 9'a benzemektedir.

³¹ Bkz. H. Kamil Biçici, "Gaziantep Cami Duvar Saati Bezemelerinden Çeşitli Örnekler," *Vakıflar Dergisi* 34 (2010), ss.61-98.

³² Bkz. TBMM, *Saat Müzesi Kataloğu* (Ankara: Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, tsz).

³³ Bkz. Rüşan Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988), ss.21, 23.

³⁴ Bkz. Günsel Renda, *Batılılaşma Dönemi Türk Resim Sanatı, Minyatür ve Duvar Resimleri* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1977), ss.134-135; Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, ss.27-29.

³⁵ Bkz. Renda, *Batılılaşma Dönemi Türk Resim Sanatı*, s.152; Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, ss.42-46.

³⁶ Bkz. Renda, *Batılılaşma Dönemi Türk Resim Sanatı*, ss.140-141; Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, ss.89-92.

³⁷ Bkz. Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, ss.105-106.

³⁸ Bkz. Gül Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezartaşları* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989), s.246.

³⁹ Bkz. H. Kamil Biçici, "Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları" (yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2004).

⁴⁰ Bkz. Affan Egemen, *İstanbul Çeşme ve Sebilleri* (İstanbul: Arıtan, 1993); Engin Özdeniz, *İstanbul'da Kaptan-ı Derya Çeşme ve Sebilleri* (İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 1995); Hatice Aynur & Hakan T. Karateke, *III. Ahmet Devri İstanbul Çeşmeleri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı Yayınları, 1995); H. Örcün Barışta, *İstanbul Çeşmeleri: Bereketzâde Çeşmesi* (İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989); H. Ö. Barışta, *İstanbul Çeşmeleri: Beyoğlu Cihetindeki Meyve Tabaklı Motifleriyle Bezenmiş Tek Cepheli Anıt Çeşmeleri: Kaptan Hüseyin Paşa Çeşmesi, Topçubaşı İsmail Ağa Çeşmesi, Kemankuş Çeşmesi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991), ss.22, 49, 65; H. Ö. Barışta, *Ortaköy Damat İbrahim Paşa Çeşmesi, Hacı Mehmet Ağa Çeşmesi, Taksim Maksemindeki I. Mahmut Çeşmesi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992), s.29; H. Ö. Barışta, *Kabataş Hekimoğlu Ali Paşa Meydan Çeşmesi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993). H. Ö. Barışta, *İstanbul Çeşmeleri: Azapkapı Saliha Sultan Çeşmesi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995); H. Ö. Barışta, "Başkent İstanbul'dan Örnekleriyle Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Çeşmeleri," *Türkler Ansiklopedisi*, c.12,

kompozisyonlar göze çarpmaktadır. Dolayısıyla buradaki bezemeler ile duvar saatlerindeki bezemelerin Batılılaşma döneminin ortak etkilerini taşıdıkları için süslemelerde üslup ve motif kullanımı açısından benzerlikler görülmektedir. Natürmort bezemeler, seramikte tabaklarda⁴¹ daha çok stilize edilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebruda,⁴² kağıt oymada özellikle Gazneli Mahmud Albümünde,⁴³ camaltı resimlerinde,⁴⁴ tezhipde natürmortlu bir çok yazma bulunmaktadır. Bu yazmalardan bazı örnekler şunlardır; Divan-ı Muhibbî’de,⁴⁵ ahşap eserlerden 19. yüzyıla ait Edirne işi bir sandalyede,⁴⁶ Topkapı Sarayı Müzesi’nde Edirnekârî olarak yapılan 19. yüzyıla ait ahşap saat muhafazasında,⁴⁷ Osmanlı dönemi çekmecede,⁴⁸ kapı ve pencere kanatlarında,⁴⁹ İstanbul Deniz Müzesi’nde bulunan saltanat kayıklarında ve İstanbul Askeri Müzesi’nde sergilenen ahşap çadır direklerinde⁵⁰ duvar saatlerindeki motiflerin çoğunun benzer şekilde ele alındığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Bu makalede İstanbul PTT Müzesi’nden altı tane ve İzmir TCDD Müzesi’nden dört tane olmak üzere toplam on duvar saati araştırma konusu edilmiştir. Duvar saatlerinin hiç birinde yapılaş tarihini gösteren bir ibare bulunmadığından, gerek saatlerde yer alan motifler, gerekse yapılaş tarihi bilinen benzer örneklerden yola çıkarak saatlerin hepsinin 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında yapılaşmış olabileceğini tahmin etmekteyiz. Saatlerin bazıları, üzerlerinde bulunan yazılardan Fransız, Alman ve İsviçre yapımı olduğu anlaşılmaktadır. Marka ve yazısı olmayan saatlerin çoğunun Fransız yapımı ve bir kısmınınsa Alman yapımı olabileceği düşünülebilir. Saatlerden birinin metal kasalı olmasının dışında diğer örneklerin hepsi ahşap kasalı olup, kadrantları, sarkaçları ve saate ait

ss.242-246; Nuran Pilehvarian Kara, Nur Urfalıoğlu & Lütfi Yazıcıoğlu, *Osmanlı Başkenti İstanbul’da Çeşmeler* (İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2004).

⁴¹ Bkz. Hülya Küçüköğlü, “Minyatürden Kavramsala Türk Sanatında Natürmort” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1998), s.87.

⁴² Bkz. Küçüköğlü, *Minyatürden Kavramsala*, s.91.

⁴³ Bkz. Küçüköğlü, *Minyatürden Kavramsala*, s.92.

⁴⁴ Bkz. Küçüköğlü, *Minyatürden Kavramsala*, ss.98-99.

⁴⁵ Bkz. Küçüköğlü, *Minyatürden Kavramsala*, ss.102-103.

⁴⁶ Bkz. Sabahattin Türkoğlu, “Ağaç Sanatı,” Mehmet Özel (haz.) *Geleneksel Türk Sanatları* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995) içinde, s.66.

⁴⁷ Bkz. Türkoğlu, “Ağaç Sanatı,” s.68.

⁴⁸ Bkz. Erdem Yücel, “Osmanlı Ağaç İşçiliği,” *Kültür ve Sanat* 5 (1977), s.62.

⁴⁹ Bkz. Yücel, “Osmanlı Ağaç İşçiliği,” ss.64-67.

⁵⁰ Bkz. H. Örcün Barışta, *Türk El Sanatları* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), ss.87-88.

unsurlar metalden yapılmıştır. Ahşap kasaların üzerleri cilalanmış, kısmen de ahşabına uygun boyalarla renklendirilmiştir. Ahşap saat kasalarının bölümleri çoğunlukla değişik boy ve türde çivilerle birbirine tutturulmuş olması yanında, zamk ve tutkal türü bir yapıştırıcı ile de ahşabın birbirine sağlam şekilde birleştirilmiş, desteklenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Süslemeler alınlıkta, gövdenin ön yüzünde, camın üzerinde, kadranda, sarkaçta ve alt bölümde yer almaktadır. Bazı saatlerin ahşap kasaları sade yapılmış olup, süsleme bulunmamaktadır. Süslemeli duvar saati örneklerinin ele alınışında temiz işçilikle beraber, motiflerin birbirleriyle uyumlu bir düzen içinde stilize edilmiş halde verilmiş olduğu gözden kaçmamaktadır. Bitkisel süslemelerde motiflerin bir kısmı antinatüralist olarak saatler üzerinde yer almıştır. Dekoratif şekilde verilen çiçek ve yaprak motifleri, kıvrılarak giden dallar, stilize edilmiş akantuslar, çiçekler, dönemin rokoko etkili ihtişamını kısmen yansıtır gibidir. İstanbul PTT ve İzmir TCDD duvar saatlerinden çıkan sonuca göre, saatlerin imalat yerinin Batı ülkeleri olması ve bu ülkelerde devam eden üslupların, duvar saatleri bezemeleri üzerinde dönemin süsleme özelliklerini aksettirdiği anlaşılmaktadır. Böylece bu tip duvar saatleri dönem özelliği olarak; görünüm, form, süsleme ve kompozisyon özellikleri yönünden hem incelediğimiz iki müzenin örnekleri ile hem de karşılaştırdığımız bazı örneklerle benzer etkiler taşımaktadır. Akantus, asma, kır çiçeği, kıvrık dal, palmet, rozet, yaprak gibi bitkisel unsurlar yanında çentik, dikdörtgen, kare, sekizgen gibi çokgenler, ışın çubuğu, madalyon, pul, yıldız ve yumurta gibi geometrik süslemelerin yer aldığı görülmektedir. Nesneli bezemelerde ise, karşımıza en çok tek veya dizi şeklinde inci motifi çıkmakta, onun yanında konsol, ok, tonoz, kayık, tabla, şamdan ve vazoz motifinin de işlendiği göze çarpmaktadır. Ayrıca duvar saatin birinde (no.1) çok küçük ve şematik olarak aslan şeklinde figüratif bir motifinde kullanılmış olduğu görülmektedir. Özellikle 4 ve 7 numaralı örneklerin formu eski ev mimarisini hatırlatmaktadır. Sanki geleneksel cumbalı, konsollu bir evin ön cephesi gibi verilmiştir. İstanbul PTT ve İzmir TCDD Müzesi duvar saatleri, gerek postahaneye gerekse tren garına gelenlerin, gidenlerin aziz hatırasını taşıyan geçmişten gelen bir ışık, bir iz olarak bizleri aydınlatmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arık, Rüçhan. *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Arseven, Celal Esat. "Saat," *Sanat Ansiklopedisi*, c.4, s.1733.
- Aynur, Hatice & Hakan T. Karateke. *III. Ahmet Devri İstanbul Çeşmeleri*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayınları, 1995.
- Barişta, H. Örcün. *İstanbul Çeşmeleri Bereketzâde Çeşmesi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- , *İstanbul Çeşmeleri: Beyoğlu Cihetindeki Meyve Tabaklı Motifleriyle Bezenmiş Tek Cepheli Anıt Çeşmeleri: Kaptan Hüseyin Paşa Çeşmesi, Topçubaşı İsmail Ağa Çeşmesi, Kemankeş Çeşmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- , *Ortaköy Damat İbrahim Paşa Çeşmesi, Hacı Mehmet Ağa Çeşmesi, Taksim Maksemindeki I. Mahmut Çeşmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- , *Kabataş Hekimoğlu Ali Paşa Meydan Çeşmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.
- , *İstanbul Çeşmeleri: Azapkapı Saliha Sultan Çeşmesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.
- , *Türk El Sanatları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- , "Başkent İstanbul'dan Örnekleriyle Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Çeşmeleri," *Türkler Ansiklopedisi*, c.12, ss.242-246.
- Bayraktar, Mehmet. *İslam'da Bilim ve Teknoloji Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1985.
- Biçici, Hür Kamil. "Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları," Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2004.
- , "Gaziantep Cami Duvar Saati Bezemelerinden Çeşitli Örnekler," *Vakıflar Dergisi* 34 (2010), ss.61-98.
- Bir, Atilla & Mustafa Kaçar. "Saat," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.35, s.324.
- el-Cezerî, Bedî'ü'z-Zamân Ebü'l-İzz İsmâ'îl b. er-Razzâz. *el-Câmi' beyne'l-İlm ve'l-'Ameli'n-Nâfi' fî Şin'ati'l-Hiyel = Olağanüstü Mekanik Araçların Bilgisi Hakkında Kitap*. Tıpkıbasım (Topkapı Sarayı, III. Ahmet, no.3472). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Çakmut, Feza. "Topkapı Sarayı Saatleri," *Saat Dünyası Dergisi* 3 (2005), ss.40-41.
- Çam, Nusret. *Osmanlı Güneş Saatleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Dizer, Muammer. "İslamda ve Osmanlılarda Saat," *Bilim Birlik Başarı* 44 (1986), ss.13-14.
- Egemen, Affan. *İstanbul Çeşme ve Sebilleri*. İstanbul: Arıtan, 1993.
- Eroğlu, Yelda. "Saatin Yolculuğu," *Raillife* 40 (2009), ss.46-50.
- Gürbüz, Şule. *Saat Kitabı*. İstanbul: TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Kara, Nuran Pilehvarian, Nur Urfalıoğlu & Lütfi Yazıcıoğlu. *Osmanlı Başkenti İstanbul'da Çeşmeler*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2004.
- Kurz, Otto. *Sultan İçin Bir Saat: Yakınoğlu'da Avrupa Saat ve Saatçileri*. Çev. Ali Özdamar. İstanbul: Kitap Yayınları, 2005.
- Küçükoğlu, Hülya. "Minyatürden Kavramsala Türk Sanatında Natürmort," Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1998.
- Nasr, Seyyed Hossein. *Science and Civilization in Islam*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1968.
- Özdemir, Kemal. *Ottoman Clocks and Watches*. İstanbul: TYT Bankası Yayınları, 1993.
- Özdeniz, Engin. *İstanbul'da Kaptan-ı Derya Çeşme ve Sebilleri*. İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, 1995.

- Renda, Günsel. *Batılılaşma Dönemi Türk Resim Sanatı: Minyatür ve Duvar Resimleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1977.
- Ruska, J. "Saat," *İslam Ansiklopedisi* (MEB), c.10, ss.2-3.
- Saat Müzesi Kataloğu*. Ankara: Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, tsz.
- Sezgin, Fuat. *İslam Kültür Dünyasının Bilimler Tarihindeki Yeri*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2004.
- Tekeli, Sevim. *16'ncı Asırda Osmanlılarda Saat ve Takiyüddin'in 'Mekanik Saat Konstrüksiyonuna Dair En Parlak Yıldızlar' Adlı Eseri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.
- Tunçel, Gül. *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezartaşları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Tuzcular, Aysel. "Türk İskelet Saatleri," *Kültür ve Sanat* 5 (1977), ss.72-77.
- Türkoğlu, Sabahattin. "Ağaç Sanatı," Mehmet Özel (haz.), *Geleneksel Türk Sanatları* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995) içinde, ss.45-73.
- Yaman, Bahattin. *Osmanlı Saray Sanatkarları: 18. Yüzyılda Ehl-i Hiref*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008.
- Yaman, Bahattin & M. Sadık Akdemir. "1796 Tarihli Ehl-i Hiref Defterine Göre Osmanlı Saray Sanatkarları," *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13:2 (2004), ss.85-110.
- Yücel, Erdem. "Osmanlı Ağaç İşçiliği," *Kültür ve Sanat* 5 (1977), s.62.

- "100 Yıllık Mimarisi ve Süslemeleri İle Sirkeci Büyük Postahane," *Seramik Türkiye Dergisi* 9 (2005), (http://www.serfed.com/content_files/dergi/9/11-MEKAN.pdf) (13.9.2012).
- Anadolu Ajansı. "Demiryollarının Tarihi Bu Müzede," <http://www.haberler.com/demiryollarinin-tarihi-bu-muzede-2989957-haberi/> (14.9.2012).
- Antikcemre. <http://www.antikcemre.com/urun-detay.asp?urun-detay=368> (23.9.2012).
- "Büyük Postane," [http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCy%C3%BCK_Postane_\(13.9.2012\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCy%C3%BCK_Postane_(13.9.2012)).
- Cansu Çolakoğlu. "PTT Müzesi," <http://cansucolakoglu.blogspot.com/2012/06/milliyet-sanat-mays-2011-sayfa-82.html> (14.9.2012).
- Dağlı, Bengü. "Bir Baksanız Göreceksiniz," Onbeş Yirmibeş, <http://www.on5yirmi5.com/genç/haber.20720/bir-baksanız-goreceksiniz.html> (27.8.2012).
- Gittigidiyor Alışveriş Sitesi. <http://urun.gittigidiyor.com/ev-dekorasyon-bahce/antika-alman-junghans-duvar-saati-1890-41626740> (14.9.2012).
- Gittigidiyor Alışveriş Sitesi. <http://urun.gittigidiyor.com/antika-sanat/antika-osmanli-duvar-saati-63599722> (14.9.2012).
- Gittigidiyor Alışveriş Sitesi. http://urun.gittigidiyor.com/antika-sanat/eski-ahsap-kasa-duvar-saati-63991359_0 (14.9.2012)
- Günyol, Zübeyde. "Eski Saatler," İslam Forumu, <http://www.islamforumu.net/threads/eski-saatler-z%C3%BCbeyde-g%C3%BCnyol.4575/> (13.9.2012).
- İstanbul Rehberi. "PTT İstanbul Müzesi," <http://www.istanbul.net.tr/istanbul-Rehberi/istanbul-muzeleri/ptt-istanbul-muzesi/159/4> (14.9.2012).
- "İzmir Müze ve Sanat Galerisi," <http://www.tcdd.gov.tr/home/detail/?id=345> (11.9.2012).
- "İzmir, TCDD 3. Bölge Müze ve Sanat Galerisi," <http://www.kvmgm.gov.tr/TR,44036/izmir-tcdd-3bolge--muze-ve-sanat-galerisi.html> (14.9.2012)
- "İzmir, TCDD 3. Bölge Müze ve Sanat Galerisi," <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-56965/izmir-tcdd-3bolge--muze-ve-sanat-galerisi.html> (14.9.2012).
- "Önemli İcatlar Saat ve Tarihçesi," <http://www.msxllabs.org/forum/muhendislikbilimleri/27024-onemli-icatlarsaat-ve-tarihcesi.html#ixzz26NPH3Wft> (13.9.2012).
- "PTT İstanbul Müzesi," <http://www.kenthaber.com/marmara/istanbul/eminonu/Rehber/muzeler/ptt-istanbul-muzesi> (14.9.2012).

“PTT’nin de Müzesi Var,” <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=166544> (14.9.2012).

“Saatin Tarihi,” <http://www.istegenc.com.tr/content/teknoloji/article.asp?lngArticleID=3098> (13.9.2012).

Ünal, Ertan. “The PTT Museum,” <http://www.turkishairlines.com/en-int/skylife/2005/november/articles/the-ptt-museum.aspx> (14.9.2012).

www.ptt.gov.tr

Zara Kültür Araştırma Grubu. “Osmanlı Saraylarında Zamana Bakış,” <http://www.zarakultur.com/anasayfa/default.asp?PG=1446> (14.9.2012).

Tablo 1: İstanbul PTT Müzesi ve İzmir TCDD Müzesi Duvar Saatlerinin Ölçüleri ve Süslemesinde Kullanılan Motifler

Örnek Sıra No.	No. 1	No. 2	No. 3	No. 4	No. 5	No. 6	No. 7	No. 8	No. 9	No. 10
Bitkisel, geometrik, nesnel ve figüratif motifler	Fot. 4-5	Fot. 6-7	Fot. 8-10	Fot. 11-16	Fot. 17-19	Fot. 20-21	Fot. 26-30	Fot. 31-32	Fot. 33-35	Fot. 36
	224x28x14 cm	64x42x27 cm	83x27x9 cm	83x29x19 cm	67x43x11 cm	53x74x14 cm	102x30x17 cm	51x50x18 cm	60x40x10 cm	26x20x9 cm
Akantus				X			X			
Asma				X						
Kır çiçeği				X			X			
Kıvrık dal	X			X	X		X			
Palmet				X						
Rozet çiçeği				X			X			
Yaprak				X						
Çentik				X			X			
Çokgenler	X	X	X	X	X		X		X	
Halat										X
Işın Çubuğu				X			X			
Madalyon				X			X			
Pul				X						
Yıldız				X	X					
Yumurta						X	X			X
İnci				X	X		X			
Kayık				X			X			
Konsol				X						
Ok		X	X	X			X	X	X	X
Mızrak								X	X	X
Şamdan							X			
Tabla		X		X			X			
Tonoz	X			X						
Vazo							X			
Aslan				X						

Tablo 2: Fotoğrafların Listesi

Sıra No	Açıklamalar	Sıra No	Açıklamalar
Fot.1	İstanbul Büyük Postahane ve PTT Müzesi	Fot.24	Müzenin giriş bölümü
Fot.2	PTT Müzesi, saatlerin bulunduğu oda	Fot.25	Müzenin duvarında yer alan saatler
Fot.3	PTT Müzesi, saatlerin bulunduğu oda	Fot.26	İzmir TCDD Müzesi, No.7, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.4	PTT Müzesi, No.1,20. yüzyıl ilk çeyreği olabilir.	Fot.27	İzmir TCDD Müzesi, No.7, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.5	PTT Müzesi, No.1, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.28	İzmir TCDD Müzesi, No.7, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.6	PTT Müzesi, No.2, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.29	İzmir TCDD Müzesi, No.7, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.7	PTT Müzesi, No.2, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.30	İzmir TCDD Müzesi, No.7, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.8	PTT Müzesi, No.3, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.31	İzmir TCDD Müzesi, No.8, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.9	PTT Müzesi, No.3, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.32	İzmir TCDD Müzesi, No.8, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.10	PTT Müzesi, No.3, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.33	İzmir TCDD Müzesi, No.9, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.11	PTT Müzesi, No.4, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.34	İzmir TCDD Müzesi, No.9, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.12	PTT Müzesi, No.4, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.35	İzmir TCDD Müzesi, No.9, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.13	PTT Müzesi, No.4, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.36	İzmir TCDD Müzesi, No.10, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.14	PTT Müzesi, No.4, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.37	Anadolu Hisarı Fatih Camii duvar saati, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.15	PTT Müzesi, No.4, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.38	Eminönü Çelebioğlu Hoca Alaeddin Camii duvar saati, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.

Fot.16	PTT Müzesi, No.4, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.39	Unkapanı Hüsambey Camii duvar saati, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.17	PTT Müzesi, No.5, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.40	Antik Cemreden, R. A. markalı saat, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.18	PTT Müzesi, No.5, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.41	Gittigidiyordan, R. A. markalı saat, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.19	PTT Müzesi, No.5, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.42	Gittigidiyordan, R. A. markalı saat, 19. yüzyılın son çeyreği olabilir.
Fot.20	PTT Müzesi, No.6, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.43	İstanbul TCDD Müzesi, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.21	PTT Müzesi, No.6, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.	Fot.44	İstanbul TCDD Müzesi, 20. yüzyılın ilk çeyreği olabilir.
Fot.22	İzmir TCDD Müzesi	Fot.45	Gittigidiyordan, 19. yüzyılın sonu olabilir.
Fot.23	İzmir TCDD Müzesi, ön cephe.		

FOTOĐRAFLAR

Fot.1: İstanbul Büyük Postahane ve PTT Müzesi

Fot.2: PTT Müzesi, saatlerin bulunduğu oda

Fot.3: PTT Müzesi, saatlerin bulunduğu oda

Fot.4: PTT Müzesi, No.1

Fot.5: PTT Müzesi, No.1

Fot.6: PTT Müzesi, No.2

Fot.7: PTT Müzesi, No.2

Fot.8: PTT Müzesi, No.3

Fot.9: PTT Müzesi, No.3

Fot.10: PTT Müzesi, No.3

Fot.11: PTT Müzesi, No.4

Fot.12: PTT Müzesi, No.4

Fot.13: PTT Müzesi, No.4

Fot.14: PTT Müzesi, No.4

Fot.15: PTT Müzesi, No.4

Fot.16: PTT Müzesi, No.4

Fot.17: PTT Müzesi, No.5

Fot.18: PTT Müzesi, No.5

Fot.19: PTT Müzesi, No.5

Fot.20: PTT Müzesi, No.6

Fot.21: PTT Müzesi, No.6

Fot.22: İzmir TCDD Müzesi

Fot.23: İzmir TCDD Müzesi, ön cephe.

Fot.24: Müzenin giriş bölümü

Fot.25: Müzenin duvarında yer alan saatler

Fot.26: İzmir TCDD Müzesi, No.7

Fot.27: İzmir TCDD Müzesi, No.7

Fot.28: İzmir TCDD Müzesi,
No.7

Fot.29: İzmir TCDD Müzesi,
No.7

Fot.30: İzmir TCDD Müzesi,
No.7

Fot.31: İzmir TCDD Müzesi,
No.8

Fot.32: İzmir TCDD Müzesi,
No.8

Fot.33: İzmir TCDD Müzesi,
No.9

Fot.34: İzmir TCDD Müzesi,
No.9

Fot.35: İzmir TCDD Müzesi,
No.9

Fot.36: İzmir TCDD Müzesi,
No.10

Fot.37: Anadolu Hisarı Fatih Camii duvar saati

Fot.38: Eminönü Çelebioğlu Hoca Alaeddin Camii duvar saati

Fot.39: Unkapanı Hüsam Bey Camii duvar saati

Fot.40: Antik Cemreden, R. A. markalı saat

Fot.41: Gittigidiyor'dan, R. A. markalı saat

Fot.42: Gittigidiyor'dan, R. A. markalı saat

Fot.43: İstanbul TCDD Müzesi

Fot.44: İstanbul TCDD Müzesi

Fot.45: Gittigidiyor'dan, 19. yüzyıl sonu